

că „Menirea ei este de a se deschide un drum în orizontul a ceea ce a reprezentat creația sociologică românească în decursul veacului al XX-lea, de a scoate în relief lucrările fundamentale și autori de marcă, de a semnaliza acele titluri mai puțin cunoscute și de a dezvălui numele celor care au făcut din sociologi o meserie demnă în viața publicistică și socială“ (p. 12).

Chiar dacă anumite articole, studii și volume care poartă „... amprenta ideologiei comuniste...“ au fost incluse în volum pe „... considerentul că ilustrează gândirea epocii respective...“ apreciem că la o ediție viitoare această problemă ar trebui revăzută și rezolvată în conformitate cu normele sociologiei științifice.

„... Evoluția cantitativă a publicisticii sociologice...“ este prezentată pe decade începând din anul 1901 până în anul 2000, coordonatorul lucrării considerând că „Analiza cantitativă a producției sociologice pe ani este relativă și că aceasta are doar ... o valoare orientativă“.

Chiar dacă lucrarea este incompletă din anumite puncte de vedere, datele prezentate în tabelul de la paginile 13-15, evidențiază o ordonare, despre care nu știm – însă – dacă va fi aceeași și în urma unei cercetări exhaustive a domeniului reprezentat de bibliografia sociologică. Coordonatorul precizează că „La sfârșitul acestei lucrări am considerat utilă introducerea unui «index al autorilor» relevant pentru diversitatea preocupărilor unor sociologi și pentru prolificitatea în materie de scris și publicat a altora“ (p. 17).

Parcurgerea volumului scoate în evidență faptul că realizatorii (15) dintre care nouă studenți au realizat – în principal – o inventariere a materialului bibliografic pe care l-au găsit în biblioteca Universității din Craiova. Or spațiul publicistic în domeniul sociologiei românești este mult mai extins decât cel prezentat în cartea pe care o prezentăm, de aceea le sugerăm să între-prindă o inventariere a tuturor fișierelor bibliografice existente în marile centre universitare ale României: București, Cluj, Iași, Timișoara, Craiova, precum și în

măsura posibilului – a unor biblioteci private.

Autorii recunosc faptul că lucrarea pe care și-au propus-o nu este „... doar incompletă, ci și imperfectă“.

După cum au menționat și o parte din membrii Colegiului de redacție al revistei „Sociologie Românească“, apreciem că pentru îmbunătățirea volumului, în vederea unei noi apariții, este utilă prezentarea sa – de către autori – în cadrul Asociației Sociologilor din România, care-i va ajuta cu sugestii utile pentru conținutul său, cât și pentru completarea surselor informaționale.

Trăilă Cernescu

DANIEL COHEN.

Bogăția lumii, sărăcia națiunilor.
(București, Editura Eurosong & Book, 1998, 168 p.)

Daniel Cohen, profesor de economie la „Ecole normale supérieure“, Université de Paris, membru al „Institut Universitaire de France“, este autorul acestei cărți considerate „cea mai limpede și cea mai puțin plictisitoare carte de economie dintre cele care au putut fi citite în ultimii ani. (*L'Express*).

Așa cum o indică însuși titlul lucrării, punctul de plecare al autorului îl reprezintă apariția unui nou fenomen în peisajul economic internațional: „o lume săracă pe cale de a se îmbogăți și națiuni bogate ce par a săraci“ și corolar, apariția unor temeri crescânde ale Occidentului vizând comerțul cu țările așa zis „în curs de dezvoltare, comerț care ar conduce“ la tulburarea bunăstării sociale.

În acest context, mondializarea a devenit termenul găsit pentru a „justifica“ transformările în curs, sursa tuturor amenințărilor, împotriva căreia ar trebui luptat pentru a fi păstrată o ordine socială „atât de scump plătită“.

Autorul își propune să demonstreze, așa cum remarcăm încă din prefața lucrării, că temeiurile care-i atribuie mondializării crizele pe care le traversează azi țările bogate

sunt false, și că privirea trebuie reorientată înspre însăși realitatea internă a capitalismului.

În realizarea acestei demonstrații este inversat raționamentul „clasic” al efectelor mondializării: nu ea este cauza precarizării lumii muncii, ci dimpotrivă tendința existentă, de transformare a naturii muncii este cea care oferă mondializării spațiul, în care aceasta se interesează și îi dă gustul de cenușă care o face să fie respinsă”.

Această transformare a naturii muncii vizează apariția de unități de producție mai mici și mai omogene, creșterea ponderii soluțiilor antreprenoriale și o tendința spre „profesionalizarea îndatoririlor, ca rezultante ale unor fenomene majore: revoluția informatică și masificarea învățământului”.

Pentru demonstrarea tuturor acestor aspecte, autorul pornește de la analiza sărăciei în statele africane, unde exploatarea femeii, a satelor de către orașe corupția elitelor sunt considerate cele „trei etaje ale mizeriei africane”. Democratizarea și școlarizarea ar fi soluțiile care, întărindu-se reciproc, ar permite abolirea puterii discreționare a elitelor și apariția unui mediu onest favorabil dezvoltării.

Dacă aceasta este situația în țările sărace, cum se explică totuși apariția „convergenței” amintite ale veniturilor națiunilor bogate și celor sărace? Autorul precizează că această convergență este una „condițională”, așa cum a fost ea numită de economiștii anilor '80: „în anumite condiții se poate dovedi că, de fapt, națiunile sărace le ajung din urmă pe cele bogate”. Aceste condiții ar fi: o rată înaltă a investițiilor, școlarizarea forte a populației și o rată ridicată a schimburilor comerciale.

Sunt analizate în acest sens exemplele celor „patru dragoni”: Hong Kong, Singapore, Taiwan, Coreea, dar și insula Mauritius din Africa.

Studiile de caz urmăresc demonstrarea faptului că „piedicile de sărăcie nu sunt inevitabili”. Concluzia autorului e că „miracolul dezvoltării celor patru dragoni constă în faptul că nu exista nici un miracol”; bogăția a venit să recompenseze eforturile fiecăreia, ea datorându-se mai

mult „transpirației decât inspirației”.

Mesajul este astfel unul optimist: „a economisi a investi, a educa mana de lucru – iată soluțiile pentru ajungerea din urma a țărilor bogate.”, condiția fundamentală fiind supunerea imperativului prețului și calității de pe piața mondială.

În ceea ce privește marile temeri ale Occidentului vis-à-vis de concurența pe piața mondială, autorul demontează preconcepțiile privind inegalitatea schimbului între țări, discrepanța între locurile de muncă create și cele distruse și teama de „dezindustrializare regresivă”, întrucât tocmai schimbul cu celelalte țări le împinge pe cele bogate spre o industrializare „de-al treilea tip”, de care profită sectoarele cu valoare adăugată mare.

Efectele nedorite ale mondializării, sugerează autorul, trebuie căutate numai în creșterea inegalităților salariale ori a oportunităților de acces la locuri de muncă bine plătite. „Adâncirea inegalităților constituie marea afacere a acestui sfârșit de secol”, concluzionează autorul în finalul capitolului.

Terțiarizarea economiei, imigrarea, dereglarea pieței de muncă și slăbirea sindicalizării sunt invocate în acest proces. Dincolo de toate însă, o revoluție a tehniciilor de producție stă la originea formidabilei explozii de inegalități observabile astăzi.

Culminând cu o adevărată revoluție informatică, echivalentă în concepția lui Cohen cu o „a treia revoluție industrială”, noile tehnicii de producție aduc cu sine o înaltă profesionalizare. Teoria „O-Ring” a dezvoltării economice, elaborata de M. Kremer este folosită pentru ilustrarea acestui fapt.

Potrivit teoriei, „pentru un lanț de producție dat, cea mai mica disfuncție a vreunei părți amenință întreaga producție. Rezultă de aici că nivelurile de calitate, de calificare ale muncitorilor angajați într-un proces de producție trebuie să fie foarte apropiate”.

Autorul precizează că în interiorul unei lumi de tipul „O-Ring”, identificabilă în interiorul societăților occidentale, procesul inegalității este mult mai serios decât cel la

care conduce mondializarea economiei; el este identificabil în sânul fiecărei tranșe de vârstă, al fiecărei categorii de diplome, al fiecărei sector al economiei.

Modelul de producție „O-Ring” este folosit de Cohen pentru a explica transformările survenite și în ansamblul corpului social; școala, familia, chiar patria devin sediul unor asocieri care nu se mai fac în mod universal, ci în mod selectiv, între „persoane omogene”. În ceea ce privește patria, imaginea prosperității marilor națiuni este dărâmată, argumentul esențial fiind legat de eterogenitatea populațiilor care le constituie și de importante redistribuiri care afectează astfel bunul mers al economiei.

Fenomenul atât de actual și de stringent al „crizei muncii” este analizat de autor prin prisma unei comparații „Moneyless America, Jobless Europe” (*America fără bani. Europa fără locuri de muncă*), între SUA și Franța.

Nucleul comun al explicațiilor privind criza locurilor de muncă, îl reprezintă, dincolo de încetinirea dezvoltării, dezafectarea muncii calificate. Această criza, afirmă autorul, nu este în realitate decât criza muncii necalificate.

Tradusă prin scăderi de salariu în Statele Unite, ea se exprimă în Franța (și în) Europa printr-o scădere a numărului locurilor de muncă. În același timp, ceea ce diferențiază cele două state este că în Franța șomajul va juca un rol de excludere în lumea muncii, va deveni o „capcană a sărăciei”, în vreme ce în SUA, el nu este decât un fenomen „normal” și tranzitoriu. Diferența fundamentală este dată mai puțin de numărul de șomeri (relativ la populația totală), decât de deosebiri considerabile între viteza cu care se pierde și se pregătește o slujbă. În timp ce în SUA locurile de muncă sunt deschise tuturor, șomeri sau angajați, în Franța ele sunt concentrate asupra unui nucleu „dur”, mult mai restrâns de „insiders”. Această inegalitate de șanse, această excludere face ca pieții de muncă franceze să-i fie mult mai greu să-și însereze șomerii decât pieței americane.

În ultimul capitol al cărții, autorul analizează raportul între efectele mondializării și criza vieții politice; el atrage atenția

asupra unei erori în abordarea unilaterală a condiționării celor două fenomene. Această eroare ar însemna potrivit lui Cohen „angajarea democrațiilor pe piste false, dintre care cele mai grave sunt necesitatea slăbirii Statutului Providență pentru a înfrunta concurența internațională și ideea, adesea corelativă că trebuie internaționalizată viața politică însăși pentru a „gera” mondializarea.

Criza în care se află Statul Providență nu este considerată un rezultat al globalizării financiare, ci a unui sistem devenit anacronic, de aici necesitatea adaptării sale la noua lume a inegalităților contemporane.

Regândirea politicului, evitarea apariției unui nou protecționism, ca instrument de apărare împotriva falsei amenințări a mondializării, ar face posibil, în concepția autorului împlinirea acelei „mari speranțe a secolului al XXI-lea – restrângerea inegalităților între națiuni”.

Abordând tematica atât de complexă și contradictorie a fenomenului globalizării, cu accent asupra dimensiunii sale economico-financiare, autorul își face intrarea prin cartea de față în rândul numeroșilor sociologi, economiști, politologi și nu numai, care-și dispută de mai bine de un deceniu păreri pro și contra asupra acestui fenomen.

După cum o indică și comentariile din „Actualites”, *Bogăția lumii, sărăcia națiunilor* a fost privită ca o lucrare cu mesaj pozitive; o carte care „spulberă pesimismul și revendică încrederea în secolul care vine”.

Regăsim, în cuprinsul său și unele idei similare cu cele enunțate de John Naisbitt și Patricia Aburdene în „Megatendințe 2000”, susținând ipoteza unei dezvoltări economice nelimitate, autorii dau și exemplul celor „patru dragoni”, considerați că au revoluționat teoria dezvoltării economice, arătând lumii cum se poate sări peste o întregă fază industrială trecând direct la economia informațională.

Tot o viziune comună au autorii și asupra efectelor benefice ale comerțului și schimbului cu țările asiatice, aflate în plină ascensiune și inutilitatea temerilor în acest sens.

O abordare cu totul diferită o regăsim

în cartea lui George Soros, „Criza capitalismului global”, apărută în 1999, care, de dată mai recentă, face referiri directe și analize ale crizei asiatice, survenită ulterior apariției lucrării lui D. Cohen. Statele asiatice sunt departe de a mai fi date drept exemple, iar degradarea modelului altădată de succes al dezvoltării economiei așa zișilor „dragoni” este văzută drept consecință a deficiențelor sistemului capitalist global, vulnerabilității sistemului financiar internațional.

Perspectiva autorului este una pesimistă „sistemul capitalist global va succomba datorita efectelor sale”.

Zygmunt Bauman, în lucrarea sa „Globalizarea și efectele ei sociale”, apărută în 1998, critică și el viziunea optimistă avansată de alți autori asupra globalizării. Conceptele de „dezvoltare”, „convergentă”, „consens” sunt considerate aparținând perioade de glorie demult apuse. În ceea ce privește ipoteza unei posibile reduceri a inegalităților între state, așa cum au văzut-o argumentată de Cohen, autorul o contrazice categoric, prin formulări de genul „noua grupare a resurselor umane este [...], nu mai mult decât o nouă formă de furt la drum mare”. Globalizarea, extrem de avantajoasă pentru cei puțini, marginalizează sau exclude două treimi din populația lumii.

Însă dincolo de validitatea teoriilor emise, a predicțiilor enunțate, a conceptelor vehiculate, cartea lui Daniel Cohen incită și captează prin stilul proaspăt, nepretențios, o îmbinare fericită a conceptelor științifice și virtuților literare în abordarea domeniilor considerate aride și „elitiste” al economiei, socialului și politicului.

Stamatina Lidia

GIL EYAL, IVAN SZELENYI ȘI ELEANOR TOWNSLEY.

Capitalism fără capitaliști. Noua Elită conducătoare din Europa de Est (București, Editura Omega, 2001)

Tranziția este o problemă de interes pentru sociologii din țările Europei Centrale și de Sud-Est. Autorii, Gil Eyal, Ivan

Szelenyi și Eleanor Townsley au fost și ei atrași de această problematică. Începutul acestei cărți se află în studiul lui Ivan Szelenyi din 1981 referitor la „schimbarea în interiorul elitei din tranziția post-comunistă” (*the change in the elite in the post-communist transition*). Mai târziu, tot Ivan Szelenyi este cel care a inițiat în 1990 mai multe sondaje având tema centrală: *Stratificarea socială în Europa de Est după 1989*. Studiul a fost realizat în anii 1993 și 1994 în șase țări Central și Sud-Est Europene: Rusia, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Ungaria și Bulgaria. Cercetarea a fost complexă și s-a desfășurat pe două niveluri. În primul rând, s-a extras un eșantion reprezentativ la nivel național de 5000 persoane adulte. În al doilea rând, din interiorul elitei, s-au selecționat alte trei eșantioane aleatorii; unul de 1000 indivizi, care făceau parte din nomenclatură, altul de 400 indivizi, care alcătuiau eșantionul noii elite politice și culturale, și un ultim eșantion alcătuit din membrii noii elite economice și cuprinzând directori și președinți din 600 firme. Conceptele de nomenclatură, elita politică, economică și culturală sunt foarte clar delimitate pentru a nu permite apariția unor interpretări greșite. Cartea de față extrage din toate datele existente numai pe cele despre Ungaria, Republica Cehă și Polonia.

Volumul are o structură clară, cuprinzând o introducere și cinci capitole pe parcursul cărora oferă foarte multe informații despre dezvoltarea economică, sistemul social și societatea civilă din perioada de tranziție.

Introducerea este o sinteză a tuturor celorlalte capitole și te incită să continui lectura volumului pentru a răspunde la întrebările puse de autori. Făcând o radiografie pe diagonala cărții, identificăm trei componente principale: cadrul teoretic, ipotezele și „sociologia neoclasică” și conceptele cheie. Aceste elemente se articulează perfect în argumentarea adusă de carte.

Cadrul teoretic constituie o combinație